

# PRECARIETAT I LLIBERTAT

Ferran Teixidor Valle  
Professor de filosofia jubilat

Avui la lliure elecció és un dels valors suprems de la nostra societat. Encara que això no sembla agradar a tothom: hi ha massa interessos en joc perquè cadascú pugui escollir el que li sembli, consumir el que desitgi, viatjar on li plagui o triar el valor que vulgui.

Pels especialistes en neuromàrqueting i psicologia que organitzen la disposició dels productes en el supermercat, la lliure elecció o lliure arbitri és una il·lusió.

El capitalisme té unes necessitats que el poble ha de satisfer de la manera que sigui més beneficiosa per a ell i optar per determinats valors que interessa potenciar per a poder treure'n més rendiment. Els poders (ocults?) que dominen i controlen la societat, subtil o descaradament no poden presentar-se com limitadors d'aquesta llibertat. Així, doncs, se'ns presentaran com l'essència d'ella mateixa, com el propi motor que la fa possible. Exemples d'això, de la llibertat presentada justament com el seu oposat, en trobem massa sovint: si a algú se li priva d'assistència sanitària se li diu que té la llibertat d'elecció de qui li proporcioni (pagant); si no podem tenir feina fixa i cada dos o tres anys cal canviar-la i buscar un altre treball precari se'ns diu que tenim la possibilitat de reinventar-nos i descobrir el potencial creatiu en nosaltres mateixos. Quan hem de pagar per l'educació dels nostres fills se'ns diu que som "emprenedors del jo", que hem d'actuar com capitalistes i triar, lliurement, com invertir els recursos que tenim (o no) en educació, salut, etc.

Això és el que diu Slavoj Žižek en el seu llibre *El coraje de la desesperanza*<sup>1</sup>. Molt suggerent, almenys, la primera part: "Los altibajos del capitalismo global" on afirma que constantment ens imposen "elecciones libres" o millor dit que ens obliguen a prendre decisions per a les quals no estem qualificats, ni tenim suficient informació i que ens fan sentir la nostra llibertat com una càrrega que ens impedeix qualsevol canvi.

Žižek diu que aquest capitalisme "postmodern" ens mercantilitza les nostres experiències, és a dir: promet "experiències vitals" comprant només productes (objectes materials). Compró una bona forma física visitant un gimnàs, compro il·luminació espiritual apuntant-me a cursos de meditació transcendental, compro la satisfactòria experiència de mi mateix com persona amb consciència ecològica adquirint només fruita orgànica. Podem afegir: compro experiències culinàries pels cinc sentits sopant en un restaurant de dues o tres estrelles Michelin.

Però, aturem-nos en un producte d'aquest capitalisme: la precarietat. El treball precari priva als treballadors d'uns drets, que fins fa poc, eren la base d'un Estat del benestar; ara el treballador precari ha de buscar-se una assegurança de malaltia, una opció de jubilació, unes vacances pagades, uns drets per l'antiguitat. Malgrat això el treball precari es presenta com una forma de llibertat: ja no ets una peça en una empresa complexa sinó un "emprenedor del jo", ets el teu cap que gestiones lliurement el teu treball, que explores diferents aspectes del teu potencial creatiu, que tries les teves prioritats. Es presenta la precarietat com la llibertat de reinventar-se cada dos o tres anys, una nova forma de llibertat.

Els nostres fills, immersos en aquest *statu quo*, ho tenen difícil, condemnats, molts d'ells, a la precarietat vivint amb el sou base que impossibilita l'accés a l'habitatge propi, al vehicle per poder anar a treballar, i no hi ha cap àmbit de la societat que se'n preocupi. No existeix l'habitatge de renda social per a joves que volen emancipar-se de casa seva o viure en parella, fora de la casa dels pares. No existeix ni en els pobles ni en les capitals de les autonomies. La societat els forma, la família els patrocina i el capital els explota. Ara, els mitjans de comunicació afirmen que l'ascensor social s'ha aturat, que fins d'aquí quatre generacions no tornarà a funcionar. Em sembla massa temps. Igual és perquè no m'agrada.

Esteban Hernández, periodista i analista polític, en el seu últim llibre, acabat de publicar, també insisteix en aquest aspecte

<sup>1</sup> ŽIŽEK, S. (2018). *El coraje de la desesperanza*. (Crónicas del año en que actuamos peligrosamente). Anagrama. Barcelona.



de la precarietat del treball i concretament en la societat espanyola, afirma que aquesta precarietat porta a destinar els recursos estalviats de les famílies a la subsistència dels fills.<sup>2</sup>

Aquesta precarietat, disfressada de lliure arbitri, aquesta llibertat aparent està condicionada pels interessos d'un capitalisme que vol dirigir-la cap a uns determinats valors, que fomenten postures consumistes, per una banda, i es disfressa de nova llibertat per l'altra.

És possible una alternativa al capitalisme? Avui és utopia, és més fàcil imaginar la fi del món que la fi del capitalisme (Zizek), però és possible aturar o acabar amb tota aquesta maquinària explotadora? Políticament, seria possible canviar tot això? Un govern democràtic podria fer-ho? Apujar els impostos als beneficis del capital, o als bancs, aplicar rigorosament la llei antimonopolista, regulacions financeres als bancs per evitar l'explotació que fan, etc.

És maco pensar-ho, però difícil de creure-s'ho.

Canvis democràtics dins l'Estat burgès garantista de la reproducció del capital? El marc polític democràtic ja està adaptat a l'estructura capitalista. On van a treballar els nostres polítics una vegada retirats de l'esfera pública? Calen noms?

Sí, és utopia.

Però en Zizek vol anar més enllà i avisa, ara citant A. Honneth<sup>3</sup>: "existeix una creixent insatisfacció contra el capitalisme global que sovint esclata en episodis de fúria, però quan ho fa, quan s'articula en un programa, curiosament, sol fer-ho sota l'aspecte del populisme de dretes". Atenció !!

El descontent que hi havia a Andalusia ha esclatat articulat no per la dreta sinó per l'extrema dreta, igual que a diferents països europeus i als EEUU. Els moviments d'esquerres, a

2 HERNANDEZ, E. (2018). *El tiempo pervertido. Derecha e izquierda en el siglo XXI*. Madrid . Akal , pag 129

3 HONNETH, A. (2015). *Die Idee des Sozialismus*. Frankfurt.

Espanya Podemos, a Grècia Syriza, estan fent aigües. Estem immersos en un caos econòmic-polític de difícil solució.

Ja, per acabar aquest apartat, per mi el més suggerent, en S. Zizek ens recorda que allò més fotut de l'any(s) que hem passat perillosament, tal com ho descrivia a *Problemas en el paraíso*<sup>4</sup>, no és que, essent optimistes, puguem veure una llum al final del túnel. El que veiem, diu, és el far d'un altre tren que s'apropa en direcció contrària.

El futur és un tren que ve a atropellar-nos? Què fem?

Esteban Hernández, ja citat anteriorment, també s'ocupa d'aquest tema i considera què fer, és la segona part del problema, no la primera. Quins seran els actors capaços de provocar canvis? D'evitar que ens atropellin? És la qüestió fonamental, diu:

*"La pregunta no es qué hacer, sino quién lo hará: lo que falta no son soluciones, sino el poder necesario para aplicarlas. Ejemplos: bastaría que el Banco Central Europeo adoptase un par de medidas para que la era de la austeridad finalizase; algo de arrojo por parte de algunos Gobiernos de países importantes sería suficiente para que la presión fiscal dejase de crecer para las clases medias y bajas y aumentase para las altas; y con una acción política decidida el precio de la vivienda, como el de otros bienes necesarios, descendería en lugar de elevarse<sup>5</sup>."*

Zizek avisa, Hernández proposa i respon: nosaltres! Tu, apreciat lector, tu què creus?

4 ZIZEK, S. (2016). *Problemas en el paraíso. Del fin de la historia al fin del capitalismo*. Anagrama. Barcelona

5 HERNANDEZ, E. (2018). *El tiempo pervertido*. Pag. 222